

ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ ПРЕОБРАЗОВАНИЯ СОЦИАЛЬНЫХ ОТНОШЕНИЙ

З.І. ГАЛУШКА, д.е.н., професор,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ФЕНОМЕН СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: СУЧАСНА МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Розкриваються методологічні засади феномену соціальної безпеки на основі використання системного підходу та стратегічного SWOT-аналізу.

Ключові слова: феномен соціальної безпеки; модель системи соціальної безпеки; підсистеми соціальної безпеки; стратегічний SWOT-аналіз соціальної безпеки України.

Соціальні проблеми не перестають бути актуальними на будь-якому етапі економічного розвитку. Вони безпосередньо пов'язуються з необхідністю визначення стратегічних пріоритетів економічної політики, підвищенням життєвого рівня населення, проблемою соціальної диференціації та маргіналізації суспільства. Узагальнений стан їх розв'язання описується феноменом соціальної безпеки.

Поняття «феномен» визначається як «рідкісне, незвичайне, виняткове явище» [3, 1319]. Щодо трактування соціальної безпеки воно має безпосереднє відношення, оскільки в сучасній науці соціальна безпека виступає предметом міждисциплінарних досліджень, описується як певна «філософія існування живого, його життєдіяльності й розвитку... Воно відображає не лише специфічні ознаки феномена безпеки в конкретній специфічній сфері діяльності, а й вбирає в себе все те загальне, типове, стійке, що характерне для всіх сфер життєдіяльності людини і суспільства» [11]. Відповідно, його дослідження вимагає розробки нових підходів для оцінки реального стану, загроз та можливостей забезпечення.

У науковій літературі соціальну безпеку розглядають у різних ракурсах: як стан гарантованої правової та інституціональної захищеності життєво важливих соціальних інтересів особи і суспільства від зовнішніх і внутрішніх загроз [5]; як забезпечення офіційно встановлених соціальних нормативів, що визначають якісний рівень життя людини і суспільства, захист життя, фізичного і психічного здоров'я людей [4]; як економічну безпеку особи [16]; як соціальний ідеал стабільного суспільства, його життєво важливі соціальні інтереси та цінності, а також соціальні норми як сукуп-

ність умов стабільного розвитку, до яких належать: забезпечення високого рівня зайнятості населення, в т.ч. самозайнятого у підприємницькій діяльності; формування ресурсної бази розвитку для наступних поколінь; забезпечення належного рівня життя та доходів населення тощо [7], як сукупність окремих підсистем, що дозволяють здійснювати власне соціальний захист по окремих підставах [14]. Відповідно, поняття соціальної безпеки держави описується певними показниками, до яких, наприклад, відносяться: а) соціальна незалежність в структурі міжнародного співробітництва (забезпеченість ліками); б) стабільність та стійкість системи соціального захисту у періоди реформування економіки; в) здатність системи соціального захисту до системного саморегулювання, розвитку та вдосконалення; г) забезпечення соціальної стабільності в суспільстві.

Отже, більшість наукових підходів концентрують увагу на розв'язанні тих чи інших проблем соціального захисту і, як правило, пов'язані із проблемою обмеженості бюджетних ресурсів. Та, як зазначає А.А. Гриценко, «...вже на початковій стадії конституювання філософських і методологічних підходів до визначення онтологічного статусу феномену безпеки виявляється їх обмеженість. Існують два варіанти розвитку ситуації: співіснування альтернативних парадигм або їх взаємопроникнення» [6]. Автор наголошує на необхідності другого варіанту, адже в разі вдалого синтезу нова концепція може бути позбавлена односторонності і зможе претендувати на наближення до розуміння суті феномену безпеки.

Мета цієї статті – розкрити методологічні засади феномену соціальної безпеки на основі використання міждисциплінарних досліджень.

Соціальна безпека як економічна категорія виражає систему економічних відносин, притаманних соціалізованій економіці, пов'язаних із соціальною відповідальністю держави, корпорацій, господарських суб'єктів і громадянського суспільства за підтримання соціальної захищеності населення та соціальної стабі-

© З.І. Галушка, 2013

льності у суспільстві. З погляду системного аналізу її можна представити як систему із усіма притаманними будь-якій системі елементами: взаємозалежністю і підпорядкованістю

структурних елементів і підсистем; існуванням зовнішніх і внутрішніх загроз; входів і виходів з їхніми індикаторами (Рис. 1).

Зовнішні фактори впливу (глобалізація, трансформаційний характер системи, суперечності в міжнародних відносинах, світова економічна криза, низький рівень розвитку продуктивних сил)

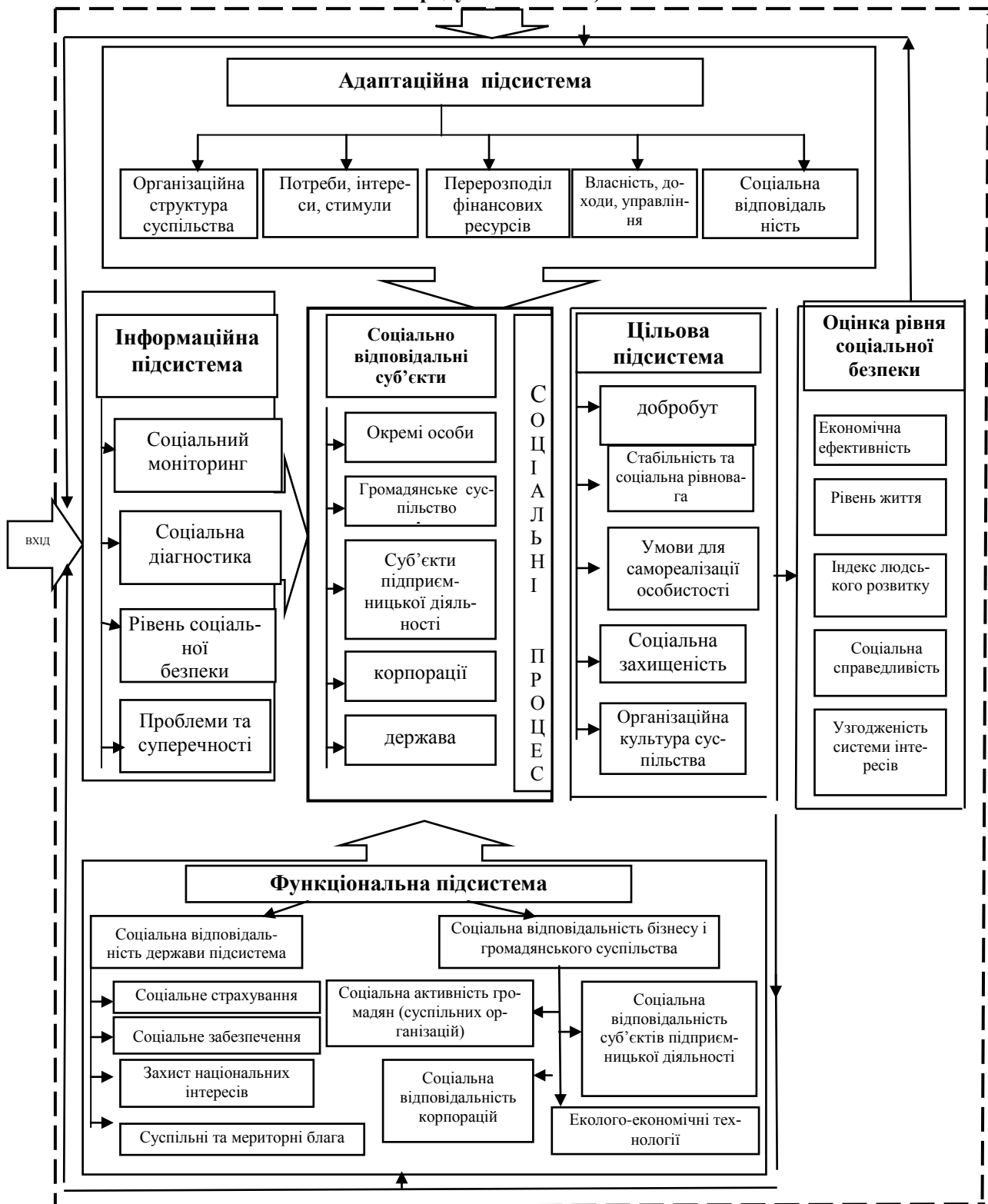

Рис. 2. Модель системи соціальної безпеки суспільства

Модель системи соціальної безпеки відповідно до сучасної теорії систем необхідно розглядати у взаємозв'язку та взаємодії її підсистем (адаптаційної, інформаційної, цільової, функціональної, підсистеми оцінки рівня соціальної безпеки та суб'єктної підсистеми), кожна з яких включає свої специфічні елементи, що забезпечують відновлення та функціонування всієї системи. Система соціальної безпеки, як і більшість систем, є відкритою, оскільки на неї здійснюють вплив фактори зовнішнього середовища (глобальні, державні, конкурентні, науково-технічні, соціально-психологічні тощо). Адаптаційна підсистема, сприймаючи ці зміни, реагує змінами в організаційній структурі, в системі рушійних сил розвитку, відносинах власності, механізмах соціальної відповідальності, господарському законодавстві. Адаптаційна підсистема – це механізм пристосування до змін зовнішнього середовища. Показником її відповідності системі соціальної безпеки може служити гнучкість (ступінь пристосовуваності) механізмів соціального управління до вимог зовнішнього середовища.

Враховуючи нелінійність соціально-економічних змін для визначення оцінки нестабільності зовнішнього середовища важливо передбачити певні кроки, а саме: а) визначити, які з факторів будуть найменш стабільними; б) приблизно визначити рівень звичності подій, темп змін та очікуваність майбутнього. Алгоритм цього кроку може пов'язуватися з можливою реакцією на ці зміни.

Прикладом такого аналізу може слугувати шкала І.Ансоффа, яку він вперше застосував для аналізу нестабільності фірми у ринковому середовищі [2]. По аналогії, всі події, що впливають на соціальну безпеку, класифікуватимуться так: звичні, в межах здобутого досвіду; несподівані, але які мали аналогію; зовсім несподівані. Такі зміни можуть наставати повільніше, ніж реакція суспільства на них, у відповідності з реакцією різних суб'єктів або швидше, ніж адекватна реакція.

Передбачити такі зміни можна наступними засобами: за аналогією з минулим (це найпростіші зміни); шляхом екстраполяції (використовуючи математичний апарат); на базі нових власних можливостей; за «слабкими сигналами» навколишнього середовища.

Інформаційна система передбачає моніторинг соціальних трансформацій, виявлення факторів, що гарантують позитивні перетворення, а також оцінку соціальних ризиків та загроз соціальної безпеки, виявлення причин

соціальних суперечностей. Вона передбачає постійний моніторинг соціальних процесів, відслідковування зміни їх показників, виявлення характеру змін та ступеня соціальної небезпеки.

Цільова підсистема передбачає характеристику соціальних процесів на основі виділення цілей основних суб'єктів соціальних відносин. Вони формуються як елемент системи рушійних сил економіки (на основі потреб та інтересів різних суб'єктів), взаємопов'язані, як правило, таким чином, що мають реалізуватися одні за рахунок інших. Суб'єктна підсистема показує структуру соціально-відповідальних суб'єктів, які несуть соціальну відповідальність за себе й за інших суб'єктів. Вона складається залежно від існуючої в суспільстві організаційної культури

Функціональна підсистема включає механізми досягнення соціальної безпеки як результату соціальної відповідальності на різних рівнях: 1) держави, яка формує систему державного соціального захисту та виробляє суспільні й мориторні блага; 2) бізнесу і громадянського суспільства.

Підсистема оцінки рівня соціальної безпеки передбачає використання системи показників для оцінки якості, об'єктивності та обґрунтованості, адекватності та своєчасності, прозорості та ефективності системи соціальної безпеки на даний момент часу.

Співвідношення елементів системи соціальної безпеки може змінювати у різні історичні періоди часу, залежно від зміни зовнішніх та внутрішніх факторів. Тому передбачається, що на даний момент часу її можна оцінити з урахуванням конкретних умов, що склалися. Ми підтримуємо точку зору В.Яременка про те, що соціальна безпека, особливо в нестабільних умовах трансформаційного суспільства, повинна теоретично описуватись низкою припущень, до яких можна віднести наступні: 1) використання конкретно-історичного підходу; 2) припущення, що досягається рівновага споживача у процесі придбання та споживання споживчих благ; 3) рівновага споживача повинна забезпечувати йому належний соціально-економічний статус; 4) узгодженість соціальної безпеки окремих громадян і суспільства в цілому у довгостроковому періоді; 5) підтримання динамічної рівноваги суб'єкта у змінному зовнішньому середовищі; 6) підтримання рівня соціальної гарантованості і рівня реальних доходів та їх зростання [16].

Важливою особливістю соціальної без-

пеки як системи виступає її залежність від факторів зовнішнього середовища, що вимагає заходів підтримання рівноваги у кожний даний момент часу. У зовнішньому середовищі відбуваються постійні зміни, які вимагають пристосування суб'єктів соціальних відносин до нового стану. Разом з тим, між усіма факторами існують прямі і зворотні зв'язки, і їхня взаємодія може створювати як нові додаткові можливості зміцнення соціальної безпеки, так і загрози небезпеки.

Методологія дослідження реального стану соціальної безпеки та чинників, що її визначають, передбачає проведення SWOT-аналізу, на основі якого порівнюються альтернативи та формуються принципи та напрямки стратегії соціальної безпеки.

SWOT-аналіз – це метод системного дослідження, який передбачає визначення сильних сторін (S – Strengths), можливостей (O – Opportunities), слабких сторін (W – Weaknesses) та загроз (T – Threats) функціонування системи.

До сильних сторін соціальної безпеки України можемо віднести:

- 1) наявність Концепції національної безпеки України;
- 2) здійснення процесів роздержавлення та приватизації; лібералізації економічних відносин, ринкове господарське законодавство;
- 3) діючі соціальні закони, соціальні стандарти, система соціальної захищеності;
- 4) поширення концепції соціальної відповідальності бізнесу в країні та започаткування проєктів, що спрямовані на дотримання стандартів праці та захист прав людини;
- 5) високі освітні показники робочої сили, приєднання до Болонського процесу, навчання студентів за кордоном;
- 6) державну систему соціального забезпечення, пенсійну систему, розвиток приватного та колективного соціального страхування;
- 7) толерантність населення, соціальний мир, спрямованість дій держави на збереження національних традицій і звичаїв;
- 8) формування громадських організацій, інституційне закріплення їх діяльності, впровадження у їхню діяльність принципів соціальної відповідальності.

Слабкі сторони системи соціальної безпеки – це:

- 1) перманентна політична та економічна криза, безробіття, інфляція; бюджетний дефіцит; скорочення реальних доходів населення; падіння рівня платоспроможності населення;

- 2) низький рівень добробуту переважної частки населення, значний розрив у доходах різних верств населення; поглиблення майнового розшарування населення за рівнем середньодушового доходу;

- 3) складні умови для розвитку підприємництва, значний податковий тиск, скорочення купівельної спроможності населення; несприятливі умови для формування середнього класу;

- 4) соціальна несправедливість у розподілі доходів, прав власності, участі в управлінні; структурні диспропорції у використанні трудового потенціалу; до категорії бідних потрапили верстви населення, які за загальноприйнятими показниками освітнього та фахового рівня, суспільної активності та іншими у розвинених країнах складають основу середнього класу;

- 5) тіньова економіка: більше третини доходів не оподатковується;

- 6) прожитковий мінімум орієнтується на мінімально допустимі розміри споживання найбільш незахищених верств населення та не забезпечує нормального відтворення робочої сили і залишається суто розрахунковим показником; неузгодження прожиткового мінімуму зі ставками тарифних розрядів;

- 7) швидка та невпорядкована зміна системи соціального управління призвела до зміни системи патронату і привілеїв на відверто грошову корупцію;

- 8) несприятлива демографічна ситуація; швидкі темпи старіння населення (за рівнем смертності Україна посідає перше місце в Європі);

- 9) скорочення кількості медичних закладів, зменшення їх бюджетного фінансування; неофіційний перехід медицини на платну основу значно обмежує її доступність для широких мас населення; низька якість соціальних послуг;

- 10) неефективна система соціального забезпечення;

- 11) гендерна нерівність – жінки мають обмежений доступ до розподілу національних ресурсів, становлять значну частину зайнятих у маргінальній економічній діяльності, заробітна плата жінок складає 75% від заробітної плати чоловіків;

- 12) нерозвиненість національної системи збору та поширення інформації, розвитку культурних індустрій, вразливість інформаційного простору щодо зовнішніх впливів, слабка орієнтованість на задоволення суспільних потреб, низький рівень присутності у глобальному

медіа-просторі, висока інформаційна і технологічна залежність від іноземних держав.

Можливості для гарантування соціальної безпеки:

1) Прийнято Закон України «Про основи національної безпеки» та «Стратегію національної безпеки України»;

2) стратегічна орієнтація на євроінтеграцію, наявність гарантій і соціального законодавства;

3) створення мережі Глобального Договору в Україні. Ментальність соціальної підприємливості може стати визначальним фактором у створенні нових ринків, нових послуг на існуючих ринках, розширенні соціальних зв'язків, зростання репутації тощо;

4) приєднання до Європейської хартії місцевого самоврядування, що може сприяти практичному впровадженню соціальних стандартів у сферах праці, зайнятості, освіти, професійної підготовки та перепідготовки, медичної та соціальної допомоги, захисту сім'ї, дітей, підтримки людей з обмеженими можливостями тощо;

5) можливості навчання за кордоном, співробітництва, передача/отримання досвіду, спільні проекти, міжнародні гранти;

6) формування глобального плану дій, який знайшов втілення у «Цілях розвитку тисячоліття»;

7) розширення можливостей для розвитку міжнародних ділових, культурних та інших відносин;

8) використання досвіду соціалізації соціально успішних країн.

Загрози соціальній безпеці:

1) від 75,8% до 85,8% опитаних вважають себе незахищеними від великих стихійних лих, терористичних актів, воєнної агресії, техногенних катастроф, спроб відчуження власності, епідемічних захворювань; загрозлива диференціація суспільства, 28% населення за межею бідності; станом на серпень 2012 р. 48% українських родин відчували себе на рівні виживання (в т.ч. 13% – «ледве зводили кінці з кінцями», їх доходів не вистачало навіть на необхідні продукти; лише 35% опитуваних вистачало на харчування і придбання необхідних недорогих речей [12, с.32].

2) міграційні втрати населення продуктивного віку та високого професійно-кваліфікаційного рівня. Надмірні масштаби незаконної міграції робочої сили;

3) Оплата праці в Україні залишається найнижчою серед європейських держав (за ви-

нятком Молдови). Набуло поширення таке явище, як «бідність працюючих», причому останнім часом воно стосується і кваліфікованих працівників з вищою освітою. Зарплата не виконує навіть функції розширеного відтворення робочої сили; неспроможністю держави і бізнесу забезпечити гарантії зайнятості та належної оплати праці, підтримати належний рівень і гарантії соціального захисту [8];

4) корпоративно-бюрократичні групи взяли під свій контроль не тільки окремі регіони, а й окремі сфери економіки країни. Відбувся «поділ» регіонів та окремих галузей економіки на бізнес-сфери, які підтримуються не лише тіншовим капіталом, а й державними владними структурами;

5) низький рівень добробуту (3 900 дол. на душу населення). Низький індекс глобальної конкурентоспроможності (3,95). У 2010 р. Україна за цим показником посіла 73 місце із 133 країн. Індекс економічної свободи, 46,4%, означає, що економічна свобода відсутня. Індекс економіки знань становить 5,55 балів із 10. Частка України на світовому ринку наукомісткої продукції є меншою 0,1%, питома вага обсягу виконаних науково-технічних робіт складає біля 1% ВВП України [12];

6) корупція гальмує формування конкурентного середовища у сфері господарської діяльності, стимулює прислужництво державних чиновників своїм покровителям та вишестоящим чиновникам, деформує ринкові відносини, зменшуючи для окремих суб'єктів господарської діяльності витрати власного бізнесу у формі несплати податків, митних платежів тощо, через корупцію зростає злочинність у сфері господарської діяльності. Несправедливий перерозподіл суспільного продукту на користь вузьких корпоративно-бюрократичних груп за рахунок найуразливіших прошарків населення;

7) Техногенні катастрофи, застаріла галузева структура економіки, відставання у технічному розвитку багатьох галузей. Прояви глобальних проблем (сировинна, енергетична, екологічна, воєнна, бідність, міжнародний тероризм);

8) зниження якісних і кількісних характеристик людського потенціалу. Низька соціальна активність суспільства. Відставання від інших країн за показниками ІЛР. У розвитку системи охорони здоров'я і початкової освіти (62-е місце); найгірші показники: розповсюдження ВІЛ – 109 місце, тривалість життя – 94-е місце, захворювання туберкульозом – 92 мі-

сце, охоплення початковою освітою – 90 місце [8].

9) громадяни незадоволені своїм соціально-економічним становищем, переконані у тому, що в Україні не існує справедливого судочинства, - 90%; не існує права на гідний людини рівень життя, - 71%; незадоволених тим, як в Україні функціонує демократія, – 61%; оцінюють загальну ситуацію, в якій протікає їхнє життя, як «погана» або «дуже погана» – 50% громадян;

10) зниження можливостей здобуття якісної освіти представниками бідних прошарків суспільства; прояви моральної та духовної деградації суспільства; поширення наркоманії, алкоголізму, соціальних хвороб; зростання дитячої та підліткової бездоглядності, безпритульності, бродяжництва. Забруднення навколишнього середовища, погіршення умов життя, нераціональне харчування;

11) на даний момент прожитковий мінімум застосовується лише для встановлення розміру державної соціальної допомоги мало-забезпеченим сім'ям та сім'ям з дітьми, соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам. Незважаючи на вимогу ст. 46 Конституції України, прожитковий мінімум не застосовується до визначення мінімальної зарплати, мінімальної пенсії, пільгових пенсій та допомоги.

Поняття «феномен соціальної безпеки» не лише охоплює специфічні ознаки феномена безпеки в економічній сфері діяльності, а й вбирає в себе все те загальне, типове, стійке, що характерне для всіх сфер життєдіяльності людини і суспільства. Тому його дослідження вимагає розробки нових підходів для оцінки реального стану, загроз та можливостей забезпечення. Головним підходом до аналізу цього поняття має виступати системний аналіз. Модель системи соціальної безпеки необхідно розглядати у взаємозв'язку та взаємодії її підсистем (адаптаційної, інформаційної, цільової, функціональної, підсистеми оцінки рівня соціальної безпеки та суб'єктної підсистеми), кожна з яких включає свої специфічні елементи, що забезпечують відновлення та функціонування всієї системи.

Зважаючи на те, що система соціальної безпеки, як і більшість систем, є відкритою, для її дослідження ефективним виступає застосування стратегічного SWOT-аналізу, який дозволяє виділити й проаналізувати слабкі та сильні сторони соціальної безпеки, а також можливості і загрози, які виникають у зовніш-

ньому середовищі й зумовлюють її показники на даний час та на перспективу.

Оскільки феномен соціальної безпеки включає ряд характеристик неекономічного характеру, необхідно вести подальші дослідження у напрямку оцінки стабільності соціальних взаємин та організаційної структури; показників організаційної культури суспільства; наявності умов запобігання і розв'язання соціальних конфліктів; позбавлення підґрунтя процесів десоціалізації суспільства.

Література

1. Аналітичний звіт Міжнародного центру перспективних досліджень. – Київ 2008. – 60с.
2. Ансофф И. Стратегическое управление / И.Ансофф. : сокр.пер. с англ. Е.Л.Леонтьева. – М.: Экономика, 1989. – 519 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. – 1440 с.
4. Гнатцов О.Г. Соціальні інновації як необхідна передумова становлення системи соціальної безпеки /О.Г.Гнатцов. – Соціальна безпека: пошук нової парадигми. – К.: НАУ, 2003. – С. 73.
5. Гошовська В.А. Соціальна домінанта національної безпеки /В.А.Гошовська. – Стратегічна панорама. – 2003. – № 2. – С. 97.
6. Гриценко А.А. Концептуальные подходы к определению онтологического статуса феномена безопасности /А. А. Гриценко. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://pravmisl.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=1185. – Название с экрана.
7. Економічна безпека // За ред. Варналя З.С. – Київ. – 2008. – С.302.
8. Индекс Глобальной конкурентноспособности 2012-2013 / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ung.in.ua/ua/news/62/>. – Назва з екрана.
9. Новікова О. Ф. До проблеми визначення пріоритетів та складових національної безпеки України [Електронний ресурс] /Новікова О.Ф., Покотиленко Р.В. – Режим доступу: <http://www.niisp.gov.ua/vydanna/panorama/issue.php...> – Назва з екрана.
10. Пирожков С.І. Концептуальні підходи до формування системи національної безпеки України [Електронний ресурс] / С.І.Пирожков. – Режим доступу: www.niisp.gov.ua. – Назва з екрана.
11. Романович А.Л. Проблема безопаснос-

ти в контексте устойчивого розвитку / А.Л. Романович // Социально-гуманитарные знания. 2003. – № 1. – С. 10-11.

12. Суспільно-політична ситуація у країні напередодні парламентських виборів. – Центр Разумкова. – Національна безпека і оборона. – 2012. – №7-8. – с.30. http://www.razumkov.org.ua/ukr/files/category_journal/NSD_136-137_ukr_3.pdf. – Назва з екрана.

13. Цілі розвитку тисячоліття: Україна – 2010. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.undp.org.ua/files/ua_UKRAINE2010_UKR.pdf. – Назва з екрана

14. Черкасская Г.В. Проблемы классификации в теории социальной защиты

/Г.В.Черкасская // Проблемы современной экономики. – № 3(27). – С.32.

15. Якість економічного зростання: Пер. з англ. / В.Томас, М.Дайламі, А. Дароешвар та ін.; Наук. ред. пер. О.Кілієвич. – К.: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2002. – С.80-81.

16. Яременко В.Г. Економічна безпека особи в контексті еволюції господарських систем /В.Г.Яременко. // Економічна теорія. – 2006. – №3. – С.22.

Статья поступила в редакцию 12.01.2013

**С.Ю. ІВАШИНА, к.е.н., доцент,
Академія митної служби України**

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК ФАКТОР ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Розглядається взаємозв'язок між соціалізацією економіки – соціальною структурізацією – ідеологізацією процесу модернізації – інституціональною модернізацією суспільства. Доводиться посилення дезінтеграційних процесів у суспільній свідомості на соціально-психологічному та ідеологічному рівнях. Досліджено особливості соціалізації в суспільстві стійких “маргінальних груп населення, нові соціально-психологічні тенденції в процесі соціалізації середнього класу та процес соціалізації економіко-політичної еліти. Доведено, що внаслідок повільної зміни масової свідомості та необхідності її швидкої “ідеологізації”, суспільство і, насамперед, економіко-політична еліта мають створити позитивні стимули для реалізації модернізаційних проектів та висунути людей, здатних на їх реалізацію.

Ключові слова: соціалізація економіки, ідеологія, соціальна структура, інституціональна модернізація, економіко-політична еліта.

Дослідження соціалізації економіки, яка тісно пов'язана з економічним розвитком, переплітається з ним, дозволяє вийти поза межі економіки, відійти від багатозначного поняття “економічного розвитку”, визначеного на емпіричному рівні, і зосередити увагу на тих чинниках, які змінюють ціннісні орієнтації суспільства та можуть гальмувати або навпаки прискорювати інституціональну модернізацію суспільства. Очевидна відсутність жорсткої

прив'язки соціалізації економіки до інституціональних змін пояснюється тим, що інституціональні системні зміни формуються та трансформуються в інших часових вимірах ніж економічні, соціальні та політичні зміни. Інституціональна структура суспільства складна та багатогранна і не співпадає за поділом виключно на основі економічних, соціальних та політичних ознак, а певна однорідність соціальних груп і індивідів, яка формується на основі системи цінностей та інститутів, є важливою формою об'єднання та модернізації суспільства.

В періоди переламних змін у розвитку суспільства соціалізація економіки може бути тісно пов'язана з модернізаційними процесами та їх інституціоналізацією. Вона рельєфно виділяє стійки та знищує нестійкі успадковані від минулого соціальні інститути, в одних випадках закріплює інституціональні інновації, а в інших – створює перепони для них і зберігає найгірші зразки традиціоналізму.

Ще на початку ХХ ст. німецький соціолог М. Вебер писав про вплив соціальних факторів на економічний розвиток суспільства, і цей факт не викликає сумнівів [1]. Сьогодні одна з найбільш актуальних задач наукового аналізу полягає у встановленні взаємозв'язків між соціалізацією, соціальними інноваціям та інституціональними змінами в процесі суспільних трансформацій. Аналіз останніх публі-

© С.Ю. Івашина, 2013